

VÄSTERNORRLANDS IDROTTSARV

Medlemstidning för
Västernorrlands Idrottshistoriska Sällskap

Nr 14 - Årgång 4 - December 2014

Bertil Lindahl gjorde den här väggmålning med Sandöspelare 1981. Den pryder hela väggen bakom scenen i den stora samlingsalen i Verdandi-lokalen i Sandö.

Innehållsförteckning

Idrottskafé i Härnösand	sid 2
Modo Hockeys SM-guld 1979	sid 3
Bollkallen rodde eka hos storlaget Sandö IF	sid 4
Älgarna, VA och ST för Lej/Flanör	sid 6
Stig-Björn hade vingar på fötterna	sid 8
Som bollskrivare var 'n Birger en annan	sid 11
Birger Norman	sid 12
Västernorrlänningar i London-OS 1948	sid 13
Norrlandsfönstret - fotboll	sid 14

Kaféträff i Härnösand

Den 18 november var det idrottskafé på Länsmuseet i Härnösand. Temat för dagen var Handikappidrott och Bosse Håkansson hade samlat ihop tre utmärkta representanter för idrotten.

Träffen inleddes med att länsidrottschefen Mats Hamberg berättade om alla arrangemang inom handikappidrott, som skett i länet. En imponerande lista presenterades. Två Härnösandsaktiviteter fick speciell uppmärksamhet. 1989 genomfördes världens första Handikapp-VM i staden. 500 deltagare från 20 länder deltog i friidrott, simning och fotboll. 250 funktionärer var engagerade, en enorm uppställning från föreningarna i Härnösand.

Sten Andersson, då utrikesminister, invigde tävlingarna som genomfördes i ett strålande väder. Även Kenyanerna blev solbrända. Simhallen var fullspäckad och besvikna härnösandsbor fick vända åter hem.

Ishallen var VM-center och tidningen, The Daily Beaver, gavs ut alla dagar.

Mats avrundade VM-tävlingen med att visa utvalda delar av en film.

Det väl genomförda arrangemanget gav mersmak för fler aktiviteter inom handikappidrotten.

En av dessa aktiviteter blev King of Wheels, som även detta först i världen, genomfördes år 1991. De bästa rullstolsåkarna på jordklotet deltog i en tredagarstävling med stora prispengar. Grenarna var sprint (flygande 100 meter), ett varvlopp i stadens centrum och en avslutande backtävling. Trottoarerna var välfyllda med åskådare och arrangemanget så bra att det genomfördes även 1994.

Också från dessa tävlingar fick vi se rörliga bilder.

När får vi någon som arrangerar liknande tävlingar i framtiden?

Marcus Holm har deltagit i sex Paralympiska vinter-OS. 1994 deltog han som skidåkare men från och med 1998 som kälkhockeyspelare. 1998 och 2002 blev det en bronsmedalj att ta hem till Härnösand. Medaljen från 2002 hade han med sig. Han visade också den utrustning som kälkhockeyn använder sig av. Kälkarna är anpassade efter varje spelare och kostar minst 10 000 kronor.

I Sverige finns det 25 licensierade spelare och man får betala det mesta själva. I de större länderna är spelarna proffs. Landslaget har en samling per månad.

Marcus Holm

Marcus hoppas att en serie mellan olika lag i Sverige kan starta inom ett par år. Själv, med över 100 landskamper i bagaget, så tar han numera "ett år i taget".

Ronny Walter berättade om handikappidrottsföreningen Rycket i Härnösand. Han var med och startade föreningen 1984 och har sedan dess varit föreningens "överhuvud" i alla år. Han har lagt ner ett enormt arbete.

Ronny Walter

Idag har föreningen 180 medlemmar och 10 ledare, som ordnar aktiviteter fyra kvällar per vecka. De vanligaste idrotterna är innebandy, fotboll, simning, boccia och vattengymna. Man bedriver inte bara idrott utan många medlemmar är bara ute efter gemenskap. Därför ägnas en del av verksamheten till olika kulturaktiviteter.

Ett problem med idrottsutövandet är de långa avstånden när

man vill ha utbyte med andra föreningar. Åldersspannet är 8 – 80 år och ofta förekommer mixade lag. Ett annat problem är att få tillgång till lokaler.

Föreningen har genom åren haft flera landslagsmän inom olika idrotter.

Ronny avslutade med att skänka ett standar till Sällskapet.

Leif Thunman

Redaktionsruta

Ansvarig redaktör

Bertil Astby

Redaktionskommitté

Hans O Alfredsson

Bertil Astby

Kjell Carnbro

Ola Eriksson

Anders Nordin

Bo Östman

Produktion

VIHS

Tryck och distribution

Kopieringsbyrån, Härnösand

MoDos SM-guld 1979

1979 gjorde MoDo något som bara hänt i Norrland fyra gånger – laget tog SM-guld i ishockey. De andra i sällskapet är Skellefteå (1978, 2013, 2014), Björklöven (1987) och Luleå (1996).

Tredje och avgörande finalmatchen 1979 mot Djurgårdens IF avgjordes i Scandinavium i Göteborg. En fantastisk bedrift av Modo, 21 år efter det att laget för första gången tog sig upp i högsta serien. Västernorrlands första SM-guld i ishockey kom dessutom samma datum som föreningen bildades – den 27 mars. Hockeyplantskolan i Örnsköldsvik fick äntligen en riktig fullträff. MoDo, som genom tiderna fostrat storheter som Nils ”Nicke” Johansson, Gunnar ”Bäckis” Bäckman, Håkan Nygren, Ulf Thorstenson, Anders Hedberg, Thomas Gradin – och under senare år världsspelare som Peter ”Foppa” Forsberg, Niklas Sundström, tvillingarna Henrik och Daniel Sedin, med flera.

Skyhöga favoriter

MoDo var inför 1979 års SM-slutspel skyhöga favoriter till guld – efter en fantastisk grundserie.

Nr	Lag	S	V	O	F	+/-	P
1	Modo AIK	36	24	5	7	169 - 101	53
2	Färjestads BK	36	19	6	11	153 - 122	44
3	Djurgårdens IF	36	20	2	14	178 - 140	42
4	Leksands IF	36	19	4	13	150 - 131	42
5	Västra Frölunda IF	36	18	4	14	157 - 129	40
6	Skellefteå AIK	36	16	3	17	129 - 142	35
7	Brynäs IF	36	15	5	16	133 - 148	35
8	AIK	36	13	7	16	133 - 137	33
9	IF Björklöven	36	8	7	21	111 - 157	23
10	Örebro IK	36	3	7	26	95 - 201	13

Laget toppade såväl hemma- som bortatabellen. Trycket på laget och måstartränaren Tommy Sandlin var enormt.

Första semifinalen, hemma i Kempshallen, mot Leksands IF blev en chock – 1-4 i baken!

Men, det var en nyttig läxa för Sandlins hockeykrigare. Efter den ”smällkaramellen” visade MoDo mästarclass.

Semifinal			
15 mars	MoDo AIK - Leksands IF		1-4
18 mars	Leksand - Modo AIK		3-4
20 mars	MoDo AIK - Leksands IF		5-3
Final			
22 mars	Djurgårdens IF - Modo AIK		6-4
25 mars	Modo AIK - Djurgårdens IF		6-4
27-mar	Djurgårdens IF - Modo AIK		3-8

MoDos varumärke var skridskoåkning, högt upptrivet tempo i

passningsspelet- och hög lagmoral. Avgörandet i Scandinavium blev en ren och skär uppvisning av MoDo. 8-3 till slut, och hem till huvudstaden åkte ett gäng mycket skamsna djurgårdare...

Som ryssarna

TV-kommentatorn Arne Hegerfors, som kommenterade finalmatchen, var helt lyrisk efteråt.

MoDos lagkapten, Roger "Limpa" Lindström, tar emot SM-bucklan efter seger i den tredje och avgörande finalmatchen 1979 mot Djurgårdens IF, som avgjordes i Scandinavium i Göteborg.

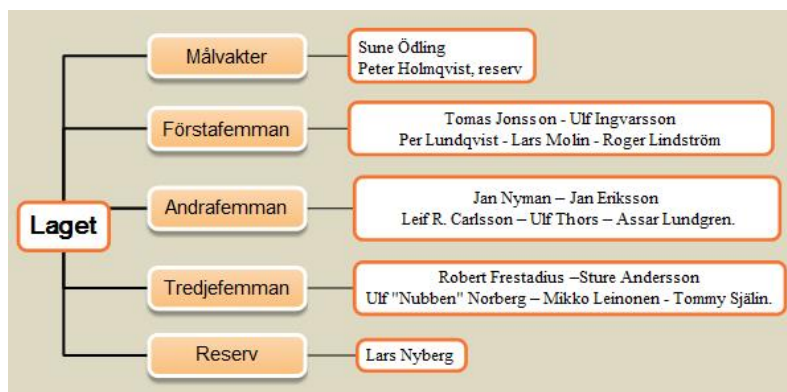
- Som MoDo spelade i den här matchen finns bara ryssarna att jämföra med!

Ett bättre betyg än så finns bara inte.

Även om det var laget MoDo som vann den avgörande finalmatchen mot Djurgården kan man inte låta bli att nämna konstellationen med Sture Andersson och Robert Frestadius som backar bakom den vassa kedjetriön Ulf "Nubben" Norberg, Mikko Leinonen, och Tommy Själén. Alla fem gjorde mål i finalen!

Till sist – i MoDos bragdlag i finalen 1979:

Tränare var Tommy Sandlin – även förbundskapten för landslaget Tre

Kronor samma år.

Notabelt: 14 april 2007 kom MoDos andra SM-guld i historien, efter SM-finalseger borta mot Linköping. 3-2 till Modo och föreningens andra SM-guld efter 28 års väntan var ett faktum!

ANDERS "MYGGAN" NORDIN

Boll-Kallen rodde eka hos storlaget Sandö IF

Utanför Sandös fotbollsplan patrullerade en Boll-Kalle i en eka för att plocka upp bollen när den sparkats över staketet och hamnat i älven. Ibland väntade inte spelare på ekan utan kastade sig i vattnet för att simma efter bollen...

Samtidigt var det här en av länets mest uppskattade fotbollsplaner. På våarna, alltså. En stor del av sandplanen låg på en gammal strökaj som skottades tidigt av "alla på Sandö".

Sandö-planen med det låga staketet mot älven och lilla Sandöbron i bakgrunden.

- På våarna fryser ju smältvattnet, men på strökajen fanns ett hål ner till älven. Holger Edgren hette han som ständigt gick och hackade upp det för att det inte skulle frysa. Det gjorde att vattnet rann ner i älven och planen kunde hållas rätt torr, berättar Svante Öman med rötterna i Klockestrand.

- Lagen från länet köade för att få spela på Sandö på våarna. Där fanns ju det första snöfria planen. Det gav en del pengar i klubbkassan.

- Träningsmatcherna drog mycket folk. En gång i slutet av 1940-talet möttes Kramfors och Friska Viljor inför 800 personer! Åskådare kom på cyklar från alla väderstreck.

Men på somrarna var inte alla lika förtjusta i planen. När värmen kom blev den hård som betong och spelare i andra lag svor över den.

FV-match varade i tre timmar

Det fanns också tidigt gott om duktiga fotbollsspelare på ön. Sandö IF var länge ett storlag och spelade på 1930-talet i samma serie som ledande lag i Västernorrland och Jämtland som GIF Sundsvall, Östersund, Älgarna, Fagervik och Kramfors IF. Redan två år efter starten 1927 blev laget tvåa i den ångermanländska elitserien efter Domsjö men före Älgarna, Kramfors, Sollefteå. 1928 vann man också rubbet i Ädalsserien före Älgarna.

Men föregångaren Sandö AIK hade också ett vasst lag. 1922 var man sensationslag i DM genom att i tur och ordning slå Härnösands SK med 2-1, Kramfors IF med 4-1 och Älgarna med 4-2. Efter två förlängningar blev det sedan förlust mot Friska Viljor med 4-2 i en match med spelare i båda lagen som beskrevs som "totalt utpumpade när de vacklade omkring i den tropiska sommarhettan". Matchen varade i tre timmar!

Nu tvingades dock Sandö AIK lägga ner verksamheten bara fem år efter starten 1920 därför att man inte fick ihop fullt lag. Fem av de bästa spelarna hade emigrerat till USA sedan glasbruket lagts ner.

Redan på 1800-talet sparkade man fotboll på Sandö och 1905 bildades den första klubben Sandö IK, men den lades ner 1918.

Forsman, Forsman och Forsman...

1927 drogs Sandö IF igång av ungdomar med legendariske storspelaren Rune Lundberg i spetsen. Ordförande under första 20 åren blev Gustav Jansson, pappa till Lennart "Lej" Jansson som blev en färgstark spelare i Älgarna. Bland de övriga fem i styrelsen fanns Jacob Forsman, Julius Forsman och Eber Forsman. I första serielaget 1928 fanns också Ivar Forsman, Robert Forsman och Ragnar Forsman. Inte konstigt kanske att det fanns en ramsa i Klockestrand och på Sandö: "Om man knackar på en knut så tittar en Forsman ut!"

Men familjen Pierrou med bröderna Evald, Arne och Erland var också framträdande i Sandö IF. Erland spelade mer än 400 matcher mellan 1928 och 1951 och var också med i Ångermanlands landskapslag. Låt vara att Sture

Den här gamla udda lagbilden är förmodligen av framgångsrika Sandö AIK eller möjligt Sandö IK före 1918. Klädseln är lika anmärkningsvärt som ålderskillnaderna i laget.

Jonsson i Sprängsviken slutade som 51-åring efter 37 år och mer än 600 matcher i A-laget...

- Några gånger lånades jag ut för att vara med i kombinationer som mötte utländska lag. Då gjorde jag vid ett tillfälle mål på Ungerns landslagsmålvalt, berättade Erland Pierrou i en jubileumsskrift och påstod också att han tränade på kvällarna fem gånger i veckan.

Enar Svanholm var en annan favorit på Sandö. Han var försvarsspelare av hög klass trots att han saknade tår på ena foten.

Över 1 000 vuxna åskådare

Holger Edgren, lagledare under många år, berättade också i en skrift hur en förlust mot Älgarna grämde laget under lång tid. Avgörande målet för Älgarna sköts nämligen in genom ett hål i burgaveln utan att domaren såg det...

En annan legendarisk lagledare var Sixten Olofsson,

Sandö IF vann Ådalsserien före Älgarna redan året efter starten 1927. I laget spelade överst från vänster Ragnar Grundel, Rune Lundberg, Ivar Forsman, Holger Svanholm, Emil Ekberg. På mellanraden Berthold Almqvist, Harald Blad, Viktor Eriksson. Nederst Holger Ögren, Robert Forsman, Ragnar Forsman.

Året efter uppehållet för kriget vann Sandö femman. Överst fr v Kjell Eriksson, Erland Peirrou, Einar Eriksson, Kjell Berggren, Evald Pierrou. På nedre raden Sune Jansson, Kuno Forsell, Ivar Frölander, Arne Pettersson, Sicka Johansson, Nils-Erik Jansson. Lagledare var legendariske Tom Mix, alltså Sixten Olofsson.

1954 och 1955 var de sista stora åren för Sandö IF. Då spelade överst från vänster Olle Sjölund, Bert Melander, Sture Edgren, Yngve Löfgren, Bernt Nordqvist och K-G Persson. Nedre raden Uno Nording, Sten Nyhlén, Kuno Forsell, Sicka Johansson, Janta Nilsson. Lagledare var Holger Svanholm som spelat i första laget 1927.

”Tom Mix”, som samtidigt skrev referat från matcher i lokaltidningarna och ordnade uppvisningsmatcher.

Planen på strökajen hade bara staket mot älven.

Men 1930 började man ändå ta 50 öre av vuxna i inträde. När Sandö samma år mötte Domsjö i en seriefinal fick man in över 500 kronor och hade alltså över 1 000 vuxna åskådare! Att intresset för fotbollen var stort märktes också på söndagarna när laget spelat i Härnösand och återvände med båten till Sandö. På kajen stod massor med

människor för att möta laget och få höra hur matchen slutat.

Men 1943 tvingades man lägga ner fotbollen. Kriget pågick och många i laget hade kallats in till militärtjänst. 1946 gjorde man en omstart i division fem som inte var särskilt lysande. Året därpå vann Sandö ändå serien. Det gjorde man även 1949 då storbrottaren Gösta Andersson från Sundsvall jobbade vid verkstadsskolan och hjälpte till med konditionsträningen.

Tiden som storlag var slut

Men Sandö kom aldrig riktigt tillbaka som storlag efter avbrottet. 1954 och 1955 spelade man i division fyra med bland andra senare kände fotbollsdomaren Ulf ”Utta” Eriksson på en backplats, Lennart Kock och Ove Björklund. Men 1959 kom laget sist i division fem. Och på den nivån var man i stort sett kvar till 1975 trots en ny plan 1967. Men på grund av spelarbrist gick man frivilligt ner i sexan där man fanns kvar till 1988 då fotbollen lades ner. Året innan hade man slagit sig samman med Skog och Nora i ett sista försök att rädda fotbollen, men man valde ändå att satsa på andra verksamheter.

Påminner om storhetstiden

Yvonne Lindvåg Sjödin var under 15 år fram till i våras ordförande i Sandö IF. Här visar hon stolt upp klubbens standar.

Yvonne Lindvåg Sjödin var ordförande under 15 år till i våras:

- Under min tid har vi inte haft någon idrottsverksamhet. Nu fungerar Verdandi-lokalen som köptes 1970 som ungdomsgård med öppet hus tre gånger i veckan där man kan spela bordtennis, biljard, innebandy och annat. Och vi har gott om andra aktiviteter i huset.

Men i den mycket stora samlingslokalen påminns man i hög grad om fotbollens storhetstid. Bertil Lindahls stora väggmålning från 1981 med fotbollsspelare framför Sandöbron dominerar helt väggen bakom scenen.

Text och bilder: BO ÖSTMAN

Sandö glasbruk

Sandö glasbruk hade 200 anställda år 1900. Det startades 1750 och hade kompositören Frans Berwald som disponent ett tiotal år på 1800-talet. Det var ett av världens främsta, men fick allt svårare i utländsk konkurrens. Efter konkurser 1909 och 1921 lades det ner 1928.

1888 drabbades glas bruket av en förödande brand liksom Sandös stora sågverk som antändes av gnistor från ett fartyg. Ett stort trävarulager brann också ner liksom sex fartyg under lastning. Samma dag brann både Sundsvall och Umeå.

Bo Östman

Älgarna, VA och ST för Lej/Flanör

Med "Zamora" och Bruno Nyberg

Men Härnösand och Älgarna lockade. Där spelade han 1944 i samma lag som senare landslagsmålvakten Bengt "Zamora" Nyholm, AIK-resen Bruno Nyberg, "Menke" Jacobsson, "Ponta" Engström, Sven Andersson och "Lenken" Pettersson. "Lej" var målsugen som få, alltid heltäand på uppgiften oavsett matchens nivå men han var också lite sen i steget. Det hindrade inte att han totalt skrapade ihop tio matcher i landskapslaget, ett par tillsammans med "Zamora", vilket gav elit-spelarmärke. Inför den sista matchen var han reserv, men fick spela sedan VA-kollegan och fotografen Kjell Jonsson hade tvingats lämna återbud på grund av arbetet. De utgjorde i vanliga fall vänsterflygeln i

Lennart Jansson från Ådalen var mest känd i Ångermanland som sportjournalisten "Lej" på Västernorrlands Allehanda och senare i Medelpad som kåsören "Flanör" i Sundsvalls Tidning.

Men han var tidigt en lovande fotbollsspelare. Pappa Gustav Jansson var förste ordföranden i Sandö IF där även "Lej" från Klockestrand inledde sin idrottsbana, men han skrev snart på för Lunde i division fem innan han flyttade "hem" till Sandö och pappas lag igen. Kanske också därför att Sandös storspelare Erland Pierrou under en tid bodde i "Lejs" föräldrahem.

Älgarnas anfall.

Men "Lej" Jansson spelade också bandy i Älgarna och vaktade målet för Brännans handbollslag. När den mer aktiva karriären i Älgarna var över blev han också spelande tränare i både Ramvik och Älandsbro.

"Lej" hade ett jobb som var svårt att kombinera med eget idrottande på elitnivå. Som sportjournalist hade han fullt upp på söndagar och på den tiden spelades ju matcher ofta mitt på dagen. Därför kom jobbet ändå främst ganska snart.

"Lej" Jansson överst till vänster i samma lag som senare landslagsmålvakten "Zamora" Nyholm. Övriga i översta raden Karl-Erik Billman och "Menke" Jacobsson och i den undre "Ponta" Engström och Lennart Norman.

Korpmatcher som rena VM-finaler

Men fotbollen var en viktig del i "Lejs" liv och han spelade i korpen tills han var över 50 år. Och en korpmatch var lika viktig som en VM-final i fotboll för honom... Jag minns när jag börjat arbeta på VA och skulle vara med i en korpmatch. Samma eftermiddag frågade "Lej" om jag kunde ta över hans jobb för han skulle hem och sova ett par timmar. Jag undrade om han var sjuk. "Nej, men jag måste ladda inför matchen!" Först trodde jag att han skämtade, men han tog även sådana matcher på största allvar.

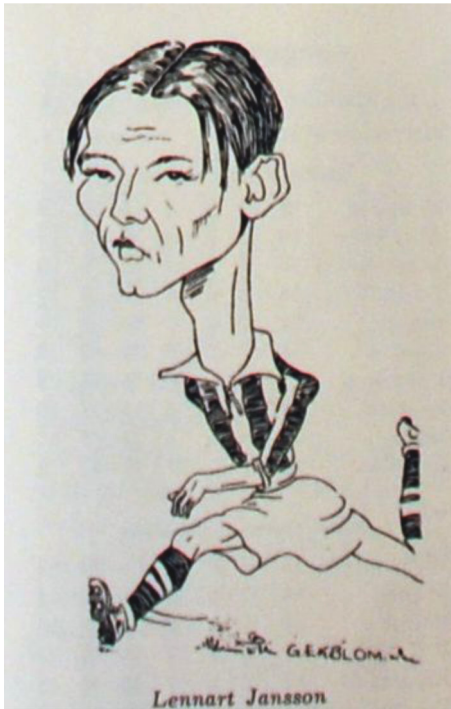
Och när han gjorde mål flög armarna i luften och han sprang ett halvt ärevarv runt planen... Oavsett om det var i Älgarna, en korpmatch eller en match med "slocknade stjärnor". Tala om ett starkt engagemang!

När vi spelade final i handbollskorpen stod "Lej" i målet och gormade och skrek tills den stackars domaren i slutet av matchen helt felaktigt visade ut motståndarnas bästa spelare. Vi vann med ett mål och efteråt hängde smockan i luften...

Sjöng "Älga-grabbar..." i trappan

"Lej" Jansson var lika tänd när han jobbade. Men kanske inte helt neutral som sportjournalist. När Älgarna vunnit hörde man honom sjunga "Älgagrabbar..." långt ute i trappuppgången i VA-huset och när Älgarna gjorde mål på Ängevalen var han den förste som reste sig med armarna i vädret och jublade. I pauserna var "Lej" ofta först inne i Älgarnas omklädningsrum för att ge råd. Men när Älgarna förlorat var det tyst och stilla på redaktionen som under en natt i kolboden! Inte så konstigt att VA av en del kallades för Älga-tidningen.

Jag vet inte om man sa samma sak om Hernösands-Posten när han började tidningsbanan där under några år. Samti-

dig var "Lej" en tvättäkta journalist med gott om trycksvärta i ådrorna. Han var starkt nyhetsinriktad och den mest entusiasmerande som jag jobbat med. För honom fanns inga hinder. "Lej" var en lysande skribent som egentligen bara ville skriva och jag redigerade mera och höll ordning på papper. Det första många läste i VA var "Lejs" krönika *Dagens horisont* i vilken han ofta kommenterade en rad olika idrotthändelser, nästan alltid på måndagar men även andra laddade sportdagar.

Vågade inte hämta tidningen

Sedan vi lämnat sportavdelningen och "Lej" blivit redaktionschef fortsatte vi att jobba i par, ibland kanske lite för mycket vid sidan av de övriga. Ingenting var omöjligt. Arbetstider existerade inte för "Lej" och ofta blev det jobb sju dagar i veckan. Allt var inriktat på att göra nästa dags tidning så bra som möjligt. Det var som en match varje kväll. Framförhållning var något okänt. Men ibland skenade kostnaderna iväg rejält när "Lej" hade tänt till lite för mycket på någon nyhet eller beställt väl många bilder från nyhetsbyråer. "Det tar vi igen nästa vecka!", hette det. Kanske en planering ändå...

1969 lämnade han plötsligt VA som han hade börjat skicka in småartiklar till redan som trettonåring, högertidningen som hans mamma inte vågade hämta ur brevlådan hemma i röda Klockestrand förrän det blev mörkt. "Lej" hade ovanligt kort stubin och exploderade nästan sedan han ansett sig orättvist behandlad av chefredaktören. Han ringde i ilskan

till Sundsvalls Tidning där man direkt erbjöd honom jobb som redaktionssekreterare. Därmed var bollen i rullning. På den posten stannade han i 15 år.

Nyhetsjägare och utmärkt skribent

Men "Lej" var främst en utmärkt skribent och nyhetsjägare. Det tidningstekniska var inte hans grej. Han skämtade ofta och gärna själv om sina tekniska brister på olika områden. Eller snarare dåliga intresse, kanske. På VA var det också stor cirkus när han försökte byta färgband på skrivmaskinen. Vitskjortan såg efteråt ut som om han varit nere i tryckeriet och kört pressen. Och när han gick till en

"Flanör" var en gammal dröm

Under senare åren på ST kom han loss och började skriva igen under signaturen "Flanör". Det var en dröm från gamla VA-tiden som gick i uppfyllelse när han fick åka runt och skriva om årsmöten, jubileum, träffar och kaffekalas på sitt sätt. Och med massor av namn. Han gav det lilla vardagliga ett utrymme som det sällan får och han blev mycket uppskattad. Föreningar och organisationer stod i kö med inbjudningar. Och den kända signaturen "Lej" hade nu blivit enbart "Flanör" för de flesta läsarna.

Men idrotten höll han fast vid. Och när Älgarnas fotbollslag kom in i en flerårig kräftgång led han som få – men nu från Sundsvalls horisont. Fokus hade också

Lycklig efter en seger i korpfinalen i handboll tillsammans med bl a tryckarna "Lenken" Pettersson och Calle Hamrin.

cykelhandlare i Härnösand för att hämta ut en moped som han hade vunnit på ett lotteri fick han grundlig beskrivning av hur den fungerade. Men intresset var svalt. Hans enda fråga var: "Har den rivstart?" Han hade förstås lyssnat på vad grabbarna sa när de stod och gasade mopparna i gathörnen och trodde att rivstarten var en inbyggd finess...

delvis flyttats till travbanorna för den gamle sportjournalisten som en gång inte ville ha travreferaten på sina sportsidor...

Och Klockestrand och Ådalen återkom han ofta till! Vi var många på VA som efter alla historier undrade om hans ständigt omtalade "bagarn" där hemma verkligen existerade.

Text: BO ÖSTMAN

Stig-Björn hade vingar på löparskorna

Stig-Björn Andersson (1932-2013), är namnet bekant? Han kom från Lungsjöbacken i Ramsele och tillhörde på 1950-talet den yppersta eliten i Sverige på 800 meter. Han tampades också med – och slog – de bästa i världen.

Lungsjöbacken? Ja, numera heter byn Lungsjön, det brukar gå så med gamla postadresser. Den ligger halvan mil från Ramsele tätort och inte långt från gränsen mot Jämtland. En liten skogsby av det slag som det finns många av i de här trakterna.

Känd för friidrott? Nej, inte alls, i början av 1950-talet och dessförinnan hade man i Lungsjöbacken nog knappast sett en 800-meterslöpare på vykort. Men här växte alltså en av de bästa i Sverige upp.

1955 tog han silver på SM, två år senare blev han svensk mästare, den första för IF Vingarna i Övik och kanske den förste i Ångermanland. Han var också landslagsman och tävlade för Sverige tre gånger.

Tyvärr tog löparkarriären slut lite tidigare än det var tänkt. Redan vid 26 års ålder tvingades han lägga spikskorna på hyllan. Då hade skador och otur förföljt ho-

nom några år.

Jag såg honom aldrig tävla. Men jag såg honom på fotbollsplanen. Ätminstone tycker jag mej minnas det.

Stig-Björn som fotbollsspelare?

Lungsjöbacken hade nämligen, sin litenhet till trots, en idrottsförening och ett fotbollslag som spelade några år i seriesystemet. Så även en lika märkvärdig by på andra sidan sockengränsen, Vallen i Junsele. Lagen möttes ibland, i både vänskaps- och seriematcher.

Jag minns att det talades om en av spelarna i Lungsjöns IF, att han var storlöpare. Han spelade visst högerytter. Stämmer det?

– Jo, det stämmer, intygar Sten Magnusson, barndoms-kompis till Stig-Björn och fortfarande bosatt i Lungsjön. Stig-Björn var med och spelade ibland och då var han nog mest högerytter. Jag var vänsterytter.

1955/56 kom Lungsjöns IF trea i division VII Övre Ådal, med 21 poäng och 82-61 i målskillnad. Det året spelade Junselevallens IF i Nordvästra reservlagsserien. Men följande spelår, 1956/57, härjade de i samma serie och då blev Junselevallen fyra och Lungsjön sexa.

Var Stig-Björn Andersson bra i fotboll?

– Nja, svarar Sten Magnusson och drar lite på målet. Han var snabb och duktig på att springa, men när bra fotbollsspelare var han kanske inte. Han var ju också lite rädd att göra sej illa.

Gunder Hägg imponerad

Vid det laget var han etablerad storlöpare, känd från tidningarna och egentligen bosatt i Örnsköldsvik. Men han var ofta hemma i Lungsjöbacken, hälsade på pappa Carl-Ivar och hoppade in i affären. Carl-Ivar Andersson drev byns lanthandel. Huset finns kvar.

Lite gåtfullt ter det sej ju att handlarns son i Lungsjöbacken började med friidrott, långt från alla arenor. Både Sten Magnusson och en annan barndomskompis, Oskar Persson, minns att han var väldigt intresserad av att springa. Han sprang på grusvägen genom byn och i skogen. Oskar lubbade också ibland.

– Vi höll på ganska mycket och sprang på vägen när vi var små, berättar han.

1952 bar det av till Norrköping för Stig-Björn, då 17 år gammal. Han skulle gå i handelsskola där. En gång när han besökte idrottsplatsen och sprang ett par varv på löparbanan råkade en besökare från Jämtland, närmare bestämt Albacken, få syn på honom. Han blev imponerad. Fällde några lovord.

Jämten visste vad han talade om, han hade själv satt 16 världsrekord på olika distanser. Gunder Hägg.

Till Örnsköldsvik och Vingarna

Klart det gav blodad tand. När Stig-Björn kom hem till Lungsjöbacken på våren tyckte man i idrottsföreningen att han skulle köstas på en resa till junior-DM i friidrott. Det gick visst i Utansjö.

Två sträckor sprang han där, 1 500 meter och 3 000 meter. Vann båda.

Året därefter, 1953, ställde han upp i stora DM och kom tvåa på 800 meter. Även då tävlade han för Lungsjöns IF.

Så rullade det på. Nu hade också IF Vingarna i Övik, Ångermanlands bästa friidrottsklubb, fått ögonen på honom. 1954 kom han dit, fick jobb i Harjus färghandel (som också hade en fotoavdelning), tränade och tävlade flitigt. Vann en B-final på Stockholms stadion, blev norrländsk mästare och ställde upp i försöken på SM. Där satte han nytt klubbrekord på 800 meter, 1.54.9, men blev utslagen.

Och så 1955: SM-silver på 800 meter, den förste i Vingarnas klubbdräkt, med den goda tiden 1.52.4. Det året fick han också göra sin första landskamp, mot Västtyskland, och kom då fyra på 1.54.6.

Bilolycka

Plötsligt var Stig-Björn Andersson från Lungsjöbacken och Örnsköldsvik någon att lägga märke till på den svenska friidrottens stjärnhimmel. I *Idrottsboken*, den officiella årsskriften, beskrevs han som en av 1955 års "genombrottsmän". Löparbanan låg öppen för honom. Men han var inte ensam stjärna i Övik. IF Vingarna var vid den tiden en av de bästa friidrottsklubbarna i Sverige. Vid sidan av Stig-Björn Andersson fanns där också Ingrid Engström, senare svensk mästare även hon, och två bröder Pettersson, Lage och Sören. Bröderna bytte snart efternamn. En av dem klev upp i OS-klass när han satsade på 3 000 meter hinder och blev känd som Lage Tedenby.

För Stig-Björn Andersson skulle 1956 bli ett stort år, det trodde alla. Då skulle han vinna SM och allt möjligt annat, sas det. Det började bra med nytt distriktsrekord på 800 meter, 1.51.6, och en tuff envig med OS-trean Audun Boysen från Norge, men sen... sen grinade oturen honom i ögonen.

Efter en tävling i Gävle den 8 juli, då han hade blivit uttagen i landslaget mot Norge, skulle han och en kompis på natten åka bil från Övik till Ramsele. De var trötta och kompisen, som satt vid ratten, nickade till och körde av vägen. Bilen slog runt. Stig-Björn fick en hjärnskakning, kompisen kom undan med vad som i sämre tidningsreferat brukar kallas blotta förskräckelsen.

För Stig-Björn blev det till att vila ut hos föräldrarna i Lungsjöbacken. En par veckor kunde det väl ta, men DM skulle han nog klara av. Icke. Det tog inte ett par veckor utan mer än en månad, en seg månad av nödtvungen stillhet.

Till slut anmälde han sej till SM, ställde upp på 800 meter och blev trea. Utslagen i sjätte försöksheatet. Men skam den som ger sej. I en triangelmatch mellan Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten i slutet av augusti löpte han tre sträckor och fick ge sej i spurtan, den som annars var hans styrka. Något att glädjas åt fanns ändå: han hade ingen huvudvärk efteråt.

Succéåret

Så kom då 1957, det år som skulle bli kulmen på hans löparkarriär. Han tränade stenhårt, sex-sju gånger i veckan, sprang upp och ner i en lång och brant sandbacke som sträckte sej från Tvillingsta, vid nuvarande Veckefjärdens golfbana, till Hörnsjön. Under många år efteråt, och ibland även nu, kallades den "Stig-Björnbacken".

Medaljtrion på 800 meter i SM 1957. I mitten segraren Stig-Björn Andersson, t v trean Birger Hallqvist, t h tvåan Gösta Moberg.

Hela tiden höll rikstränaren Oscar Bruce en vakande hand över honom, både på plats nolaskogs och per brev. Våren började bra, Stig-Björn vann tävling efter tävling, ofta i fullständig särklass. Var och en kunde begripa att han gick mot en stark säsong.

Dagarna före midsommar gjorde han "ett grandioست lopp", som det stod i *Nya Norrland*, på Nordingräspele och vann 800 meter tre sekunder före en annan elitlöpare, Sune "Hällsta" Karlsson från Gävle.

Några dagar senare slog han den finske landslagsmannen Olavi Salonen, som också delade världsrekordet på 1 500 meter, och noterade årsbästa i Sverige, 1.51.6.

I mitten av juli mötte Stig-Björn Andersson britten Derek Johnson, silvermedaljör på OS i Melbourne 1956, på Stadion men föll och blev diskad. Två veckor senare möttes de igen och då blev det dött lopp: de fick samma tid, 1.51.9, men Derek Johnson dömdes som segrare.

I augusti vann Stig-Björn 400 meter vid en tävling på Stadion, och tog sedan överlägset hem 800 meter på Norrlandsmästerskapen.

Dags för SM: I försöken på 800 meter den 16 augusti fick han den bästa tiden. Den 17 augusti gick finalen. Rolf Gottfridsson, IFK Göteborg, svenske rekordhållaren, räknades som storfavorit men vem vann om inte Stig-Björn Andersson från Lungsjöbacken och IF Ving-

arna. Nytt distriktsrekord för Ångermanland: 1.51.4.

Då var Stig-Björn glad.

Nej, då var han ledsen.

I *Dagens Nyheter* berättade signaturen Gripen (Bertil Gripenfors) att den nyblivne SM-segraren "satt och slokade" på innerplan efter loppet: "en av de förmodligen ledsnaste svenska mästare som setts på länge". Orsaken var knuff och ruff under loppet, först i den näst sista kurvan, sen i den sista.

Gripen citerade honom:

– Malören var helt oavsiktlig från min sida. Inte roligt vinna när det smolkar sej i glädjebågaren.

Både Gripen och DN:s sportchef R:et (Rudolf Eklöw) såg annorlunda på saken och hyllade segraren. "Det är grabbar av örnsköldsvikarens sort som landslaget behöver", skrev Gripen.

R:et fyllde på i sin krönika: "Friskast kurrades Stig-Björn Andersson från Vingarna i Övik med den härliga steglängden och den fräna segerviljan framför målsnöret. Han kommer inte bort i närkamperna som de flesta bortskämda harjägare på medeldistanser".

I *Morgon-Tidningen* hyllades han av krönikören och gamle storlöparen Edvin Wide, tvåfaldig OS-medaljör: "Årets mästare på 800 meter, Stig-Björn Andersson, har en utomordentlig förmåga att rusa på målsnöret och han vann komfortabelt finalen. Träning av snabbhet och styrka och han blir en man för de stora internationella kraftmätningarna".

Nu var Stig-Björn Andersson i ropet. Bland mycket annat fick han pryda en av de "samlarbilder" som var så populära på den tiden. Han blev nummer 356 i den svartvita sportserien. Tyvärr har jag aldrig lyckats spåra något exemplar.

Efter SM blev det landslaget igen, mot Västtyskland (tillsammans med Dan Waern), trots att han först inte blev uttagen. Sedan landskamp mot Finland, "Finnkampen", då han förbättrade sitt personliga rekord till 1.51.2. Det förblev hans bästa tid.

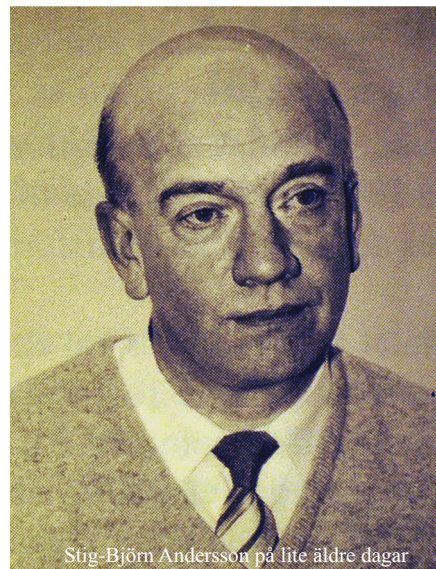
1958 förstördes tävlandet av en smärtande hälsena. På SM kom han ändå i mål som femma med 1.54.8. Han fick också inflammation i benhinnan.

1959 deltog han i diverse klubbävlingar men nu började den krånglande magen, som han hade haft besvär med även tidigare, sätta stopp.

26 år ung lämnade han tillbaka tävlingsdräkten, som de bästa fick låna säsongvis, och slutade tävla. Sen blev det naturliv och älgjakt på fritiden.

1968 flyttade han med familjen till Östersund och blev chef för Haselblads fotobutik i gallerian Kärnan. Där stannade han till pensionen.

Den 12 november 2013 avled Stig-Björn Andersson, 81 år gammal.

Hans O Alfredsson

Vår sponsor av detta nummer:

Folksam

**God Jul och Gott Nytt År
tillönskas er av
Sällskapets styrelse och
Redaktionskommittén**

Som bollskrivare var 'n Birger en annan

"Ingen däri måle/ som 'n Bertil Forsman". Ja, den diktraden känner vi ju igen. Men hur var det egentligen med Birger Norman som sportreporter i Nya Norrland? Han är ju aktuell nu, skulle ha fyllt 100 i somras.

Svanö fotbollsplan

Sanningen att säga känns det som att vara på lite djupt vatten i Ångermanälven när jag söker efter spår i sportspalterna.

Både Birger Norman (1914-95) själv och de som har skrivit om honom brukar nämna att han skrev om fotboll i Nya Norrland. Så även E Mikael Norberg, som i höstas kom med en biografi om 'n Birger; båda har vuxit upp på Svanö.

"Han börjar jobba extra som sportreporter på den lokala A-presstidningen Nya Norrland", skriver biografen Norberg. Sportreporter? På? Det är kanske en sanning med åtminstone en knivsudd modifikation. Norberg har själv inte hittat några belägg i läggen.

Inte bara fotboll

Sportskrivandet skulle ha startat sedan familjen Norman lämnade Svanö på våren 1931 och bosatte sej i Väja. Den sommaren fyllde Birger 17 år. Flytten förändrades av att sågverket på Svanö hade brunnit ned sommaren 1930 och inte byggdes upp igen.

De sista tio åren på Svanö bodde familjen i arbetarkasern nummer 12, "Tolvan", i backen upp mot fotbollsplanen. Birger hade alltså nära dit. Planen finns kvar men kasernen är riven sedan länge.

Visst var Birger Norman intresserad av fotboll och idrott. På senare år kan han spåra in på backhoppning

och friidrott mitt i artiklar som handlar om annat. En avdelning i boken Medan mandarinerna mognar kallar han "En vänsterytters betraktelser". I salig fackförbundetidningen Metallarbetaren, som kom ut varje vecka, skrev han under 28 år en krönika under vinjetten Vinkelskott.

– Det där kommer från fotbollen, brukade han svara när någon undrade.

Fotboll och spelare hans dikter

Fotboll och fotbollsspelare från fordom nämns också i hans dikter. Så här låter det ju i en av dikterna i samlingen Utanikring (1976), den första av hans två succéböcker på ångermanländska:

*Ingen bollsparkar
som 'n Pell-Olle
Ingen däri måle
som 'n Bertil Forsman
Ingen domar heller
som 'n Fårhag*

Bertil Forsman var målvakt i Frånö SK på 1930-talet och fick ofta beröm i sportspalterna. Säkert var han släkt med alla de försmänner som Bosse Östman räknar upp i sin artikel om Sandö. Domaren hette rätteligen Forhag i efternamn.

Det här tyder ju på att Birger Norman hade koll på vad som utspelades på fotbollsplanerna i hemtrakten.

Vilket sportsignatur?

Jag har letat i läggen och trodde först att Birger Norman gömde sej bakom signaturen Boy. Alla skrev ju under signatur på den tiden. Ja, även långt senare; i de ångermanländska dagstidningarna försvann inte signaturerna förrän kring 1970.

Alla signaturer var inte lika fantasilösa och genomskinliga som "Bosse" och "Hanso". Många bestod av namn som kastats om: Kire, Trannel, Gits. Eller bokstäver som stuvats om.

I NN:s sportpalter de första åren på 1930-talet förekom rätt många signaturer. De kom och försvann. Den ende mer stadigvarande och kända var Tebe. Den stod för Sven Thunberg, senare sportchef och redaktionssekreterare (motsvarande dagens redaktionschef) på Nya Norrland.

Signaturen Boy skrev om fotbollsmatcher i Väja och platserna däromkring. Men var det Birger Norman?

Från sensommaren 1931 och de följande åren hittar jag en signatur som refererar matcher på Svanö: Enan. Ja, Enan. Smaka på det: Ännan, N-an, Norman. Nog verkar det bestickande.

Språket mer livfullt

Enan skrev flitigt, men så vitt jag kan se bara från Svanö SK:s hemmamatcher. Från början enkelt och inte särskilt märkvärdigt, med tiden längre och med ett mer varierat språk och språklig fantasi, medryckande i pressens:

"Målskotten läggas mest i utansjömålvaktens trygga famn."

"Svanö börjar när 20 minuter gått visa sig mera gästvänlig."

"Efter ytterligare 10 minuter på ett vackert upplopp på vänstervingen skallar Forsman bollen i ribban".

"I 39:e minuten haglar två mål in i Sprängsvikens bur."

Till Väja och söderut

Svanö sportklubb, som bildade den 8 maj 1924, spelade vid den tiden i Nedre Centralserien. SSK blev så småningom en av de bättre fotbollsklubbarna i Ångermanland, med flera säsonger i division 3 Mellersta Norrland. Men då hade Birger Norman dragit söderut.

Han kom alltså med sina föräldrar till Väja på våren 1931, men det var ju enkelt att återvända till Svanö med färjan och vandra upp till planen i skogen nära hans gamla hem.

Birger tog realexamen på Vallen i Gudmundrå (Kramfors), jobbade emellanåt på sågverket i Väja och började hösten 1933 på Wendelsbergs folkhögskola i Mölnlycke, Västergötland.

Fram till dess skrev han i Nya Norrland om fotbollsmatcherna på Svanö. Som signaturen Enan. Jag satsar på det, tills nån hör av sej med annan och bättre information. Gör gärna det.

Hans O Alfredsson, Text och foto

Birger Norman,

hämtat från Birger Normansällskapets hemsida

Birger Norman föddes på ångermanländska Svanö, en bruksort mitt i träindustrins Ådalen, som första barnet i en sågverksarbetarfamilj. Han har själv antecknat: "Född den 30 juli 1914. Det var den svarta veckan, veckan då första världskriget bröt ut. Min mor har berättat, hur hon låg och hörde mobiliseringsklockorna ringa." I samma hus som Normans bodde även familjen Söderberg, vars dotter Eira

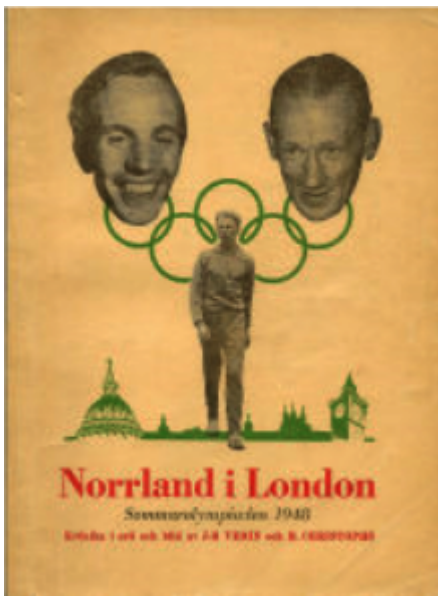
(född 1911) blev ett av offren i Lunde 1931. Sågen på Svanö brann på Normans 16-årsdag 1930. Nedläggningen tvang många till utflyttning, även Norman. Under tonåren varvades realskola med brädgårdsjobb. Han började nu sin skivarbana, som journalist och sportreporter på tidningen Nya Norrland, och som studieledare inom ABF. Som 19-åring kom han till Wendelsbergs folkhögskola, och inpå 40-talet var han i Stockholm "på väg att få gesällbrev som socionom". Genom Normans jobb som redaktör för Folklig Kultur och senare hos Ehrlins förlag kom Stockholm att bli hans bostadsort.

Men till "det Ångermanland jag kunde kalla mitt därför att det var min barndoms och ungdoms landskap" har han ofta återvänt i sin dikning. Ett knippe dikter i antologin

"Ny lyrik" 1950 föregick debutsamlingen "Sånger vid floden" 1951. Från 1960 var Norman diktare på heltid, och titlarna, fram till "Vägen längs sjön" 1988, blev åtskilliga. Han skrev i de flesta genrer utom romanen: lyrik, noveller, dramatik, reportage, kommenterande journalistik. Hans regelbundet återkommande "Vinkelskott" i Metallarbetaren – under 28 år – fick välförtjänt uppmärksamhet i vida kretsar. Birger Norman blev känd dels som finstämd lyriker, dels som kultur- och samhällsdebattör på socialdemokratisk och kristen grund. Erfarenheterna från hembygden och det tidiga 30-talet kom att prägla honom och utgör på många sätt ett tema i hans författarskap. Han kände stark samhörighet med den samhällsklass varifrån han utgått och kanske var han den reformistiska arbetarrörelsens starkaste kulturella röst under flera årtionden. År 1976 kom "Utanikring", en diktsamling på ångermanländska. Den exempellösa framgång som den och den efterföljande "Speleka" rönte bidrog starkt till en återupprättelse för dialekterna som värdefullt språk och litteratur, och blev kanske det som Birger Norman var mest ihågkommen för vid sin bortgång 1995, och än i dag.

"Ådalen 31" kom 1968 och blev ett av Normans mest uppskattade verk. År 1971 sattes Normans dramatisering av händelserna, "Sol, vad vill du mig?", upp på Dramaten.

Bertil Astby

Västernorränningar i London-OS 1948

För en tid sedan fick jag boken *Norrland i London* av en vän. Han hade hittat den i en "boklåda" och trodde att den var något för VIHS. Boken berättar om deltagarna från Norrland i London-OS 1948.

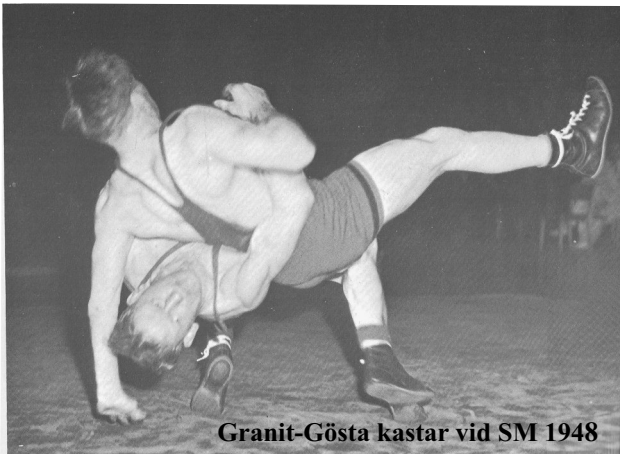
Sommar-OS 1948 gick i London. Trots att världen inte återhämtat sig efter andra världskriget hade spelen ändå hela 4 107 deltagare - dock bara 390 kvinnor - från 59 länder. I London-OS sommaren 2012 ställde hela 10 568 tävlande från 204 nationer upp. Och då var nästa hälften kvinnor!

Sverige representerades av 192 tävlande och hade stor framgång: 16 guld-, 11 silver- och 17 bronsmedaljer.

Från Norrland kom 22 tävlande varav fem från föreningar i vårt län. Guldmedaljörerna Arne Åhman i tresteg och Gösta Andersson i brottning är de mest kända. Om Åhman skrev vi i ett tidigare nummer. Här kommer lite kort om de övriga.

Gösta Andersson, Sundsvalls AIK

Han tog olympiskt guld i grekisk-romersk stil i 73 kg-klassen. Han var då 31 år gammal. Fyra år senare tog han en silvermedalj vid OS i Helsingfors. På meritlistan hade han bl a en EM-seger i lättvikt 1939, ett EM-brons 1938 i 66 kg-klassen, EM-silver 1947 i 73 kg-klassen, ett VM-brons 1950 i 73 kg-klassen och flera SM-segrar under åren 1945-1951. Han tillhörde den absoluta världseliten under hela 15 år.

Granit-Gösta kastar vid SM 1948

"Granit-Gösta" tilldelades ST-pokalen 1945 och utsågs vid melleniumskiftet 2000 av en ST-jury till det forna seklets störste idrottsman i Medelpad.

Gösta Andersson föddes 1917 i Sundsvall och var till yrket rörmontör. Han dog redan 1975.

Einar Söderkvist, Alfredshems IK

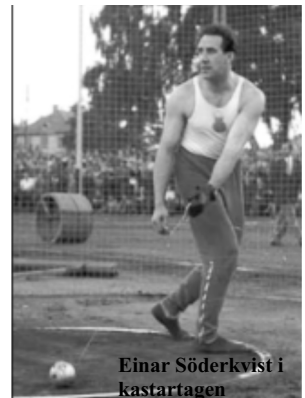
Han deltog som 26-åring i släggkastning men lyckades inte nå finalen. Sitt personliga rekord på 54,84 m satte han före OS, där han efter att i försöken på morgonen lätt hade kastat nära 53 meter i finalkvalet bara uppnådde knappt 50 meter.

Söderkvist började med friidrott ovanligt sent. Han växte upp utanför Örnsköldsvik och började inte idrotta på allvar förrän under värnplikten. Då blev han regementsmästarie i diskus och började tävla för Alfredshems IK. Första säsongen var 1944. Redan 1946 kastade han 53,20 m och tillhörde med detta den svenska eliten.

1949 gjorde han en utflykt till Stockholm, där han tävla-

de för Hellas och tog ett SM-silver. Året efter var han åter i Alfredshem och tog SM-brons. Inför 1951 flyttade till brandkåren i Gävle och Gefle IF. Söderkvist tävlade aktivt t o m 1954.

Tyvärr försämrades hans hälsa. Trots att han aldrig hade rökt, fick han silikos, "stenlunga" och dog i april 1996.

Einar Söderkvist i kastartagen

Anders Melin, Selångers SK

Han blev 12:e man i maraton-tävlingen på tiden 2:42.20.

Anders Melin bodde hela sitt liv, 1921- 2001 i Matfors. I tidigare år prövade han på olika idrotter. Många ansåg att han hade en största framtiden inom skidåkningen. Men han tävlade även i brottning och gång.

Fr o m 1944 koncentrerade han sig på maraton. För sina prestationer 1948 tilldelades han ST-pokalen som det årets idrottsman i Medelpad.

Sture Nordlund, Sundsvalls SSK

Han tävlade i fripistol 50 meter och blev 10:e man.

Nordlund, som föddes 1919 i Nordingrå, prövade flera sporter - rodd, orientering m m - under studietiden på Teknis i Stockholm. Han började tävla i skytte, som först var en hobby, 1942. När han 1944 kom till Sundsvall som lantmätare, blev det mer fokus på skyttet.

Nordlund dog i slutet av 1973.

Bertil Astby

Källor: *Norrland i London*, ST, Wikipedia

Norrlandsfönstret

Det var lagen i södra och västra Sverige – plus Norrköping och Mälardalen – som dominerade svensk fotboll under de första decennierna. Och det var nog ingen illvilja utan snarare praktiska skäl som låg bakom beslutet att hålla Norrland utanför fotbollens finrum.

-Resorna sågs helt enkelt som alltför långa i en tid när det var tåg och buss som gällde, spelarna hade vanliga jobb och arbetsveckan omfattade även halva lördagen, menar legendariske sportjournalisten Claes-Göran Bengtsson, mångårig ordförande i föreningens Sveriges fotbollshistoriker och statistiker. Att åka till Norrland var som en längre utlandsresa.

Möjligen fanns det också andra förklaringar, menar en annan fotbollsledarveteran, nämligen Lars-Erik Öberg (nedan) som under 36 år var ordförande i Medelpads Fotbollförbund och även jobbade centralt i förbundet.

-Man tyckte nog helt enkelt att svensk fotboll inte hade någonting att hämta i norr. Här fanns inget som skulle

I år fyller Allsvenskan i fotboll 90 år, men de första tjugonio åren var den stängd för lagen norr om Gästrikland och det tog ytterligare elva år innan något norrlandslag lyckades kvalificera sig för den högsta serien. Historien om det s k "Norrlandsfönstret" är en berättelse om praktiska reseproblem, gråt-milda yrkanden och mycket tålamod.

utveckla den; varken talanger eller resurser, var den fördomsfulla inställningen, menar Lars-Erik.

Av det här skälen så hölls Norrlandslagen utanför fotbollens finrum. Både i Allsvenskan och i division 2, som då var den näst högsta serien. Division 3 var taket om spelade fotboll i norr. Undantagen var gästrikelagen Sandvikens IF, Sandvikens AIK och Gefle IF som inte räknades till Norrland.

Det innebar att man fick leta andra vägar för att få utlopp för drivkraften att ändå se vem som var bäst. Under åren 1925 till 1953 avgjordes Norrlandska mästerskapen i form av en utslagsturnering. Antalet lag som deltog och intresset för turneringen varierade – vid åtta tillfällen blev det ingen turnering – men visst fanns prestige där. Det var i första hand lagen från Norr- och Västerbotten som segrade. Bodens BK noterades exempelvis för hela åtta segrar. GIF Sundsvall står med blott en (1942). Fagerviks GF vann den sista turneringen 1953.

Under den här tiden, framförallt andra halvan av 40-talet och början av 50-talet växer också kritiken mot den rådande diskrimineringen. Efter kriget blir det lättare att resa och resonemanget om bristen på talanger i norr blir allt ihålligare. Tre bröder Nordahl från Hörnefors och en Herbert Sandin från Kramfors är några av dem som tar död på det resonemanget.

Inför säsongen 1953/54 – säsongen omfattade fortfarande höst- och vårspele – föll Fotbollförbundet till föga och inrättade en div 2-serie för Norrland. De tio lag som ingick i serien var räknat från norr Skellefteå AIK, Lycksele IF, IFK Östersund, Sollefteå GIF, IF Älgarna, Fagerviks GF, GIF Sundsvall, Ljunga IF, Ljusne AIK och Sandvikens AIK. Något ironiskt var det kanske att det enda laget söder om den gamla gränsen, alltså Sandviken, vann serien och gick upp i Allsvenskan.

Lika "illa" gick det säsongen därefter. Sandvikens IF som rasat ur allsvenskan tog sig omedelbart tillbaka. Lycksele och Fagervik skuggade men båda hamnade tio poäng efter järnmännen från Sandviken, som hade lång erfarenhet av spel i Allsvenskan.

Vid det här laget fanns alltså tre div 2-serier, där segrarna automatiskt tog steget upp till Allsvenskan. Vilket i sin tur innebar att en fjärdedel av Allsvenskans tolv lag degraderades varje år. Den ordningen insåg de styrande att det knappast var möjligt att bibehålla. Dessutom fanns ett påtagligt gny från södra Sverige att det var orättvist att Götaland (som hade ungefär 50 procent av lagen i landet) inte hade fler serier än Norrland (med

Laget. De stående är Tage Nordlander, Ingbert Hammarström, Ena Asén, Tage Jansson, Gunnar Fröling, Erling Hammarström. De knästående Rune Carlsson, "Kritan" Lögdkvist, Anders Olsson, Gunnar Jansson, Lasse Fröling. Två brödrapar, ett par kusiner, alla med något mer gemensamt än fotbollen.

20 procent av lagen). Lösningen blev två Götalands-serier och därmed återinfördes kvalet till allsvenskan. Fyra div 2-segrare konkurrerade om två platser i Allsvenskan.

Det skulle dock ta hela nio kval för att ta det första rena Norrlandslaget till högsta serien.

1955/56 vann Lycksele serien, men misslyckades i kvalet mot Gais.

1956/57 vann GIF Sundsvall serien, men misslyckades i kvalet mot Eskilstuna.

Efter detta försökte Skellefteå AIK (1958 – nu övergick man till vår-höstspel) samt IFK Luleå (1959 och 1960), men utan framgång.

1961 prövade GIF Sundsvall för andra gången, men Djurgården och Högdal blev för svåra.

1962 var det IFK Holmsunds tur att försöka ta sig genom nålsögat, men utan framgång.

1963 var GIF Sundsvall tre ynka minuter från avancemang men en olycklig bakåtpassning gjorde att Gais tog den vinst som behövdes.

GIF Sundsvall 1964: Stående fr v: Erik Söderlund, Hans-Erik Jonsson, Lars-Åke Ohlsson, Yngve Nordin, Kjell Eriksson, Leopold Jighage, Bertil Hage, Hans Lindblad och Allan Sundbom. Knästående fr v: Jarl Andrén, Åke Jansson, Hans Eriksson, Conny Klack och Eje Jansson.

Och så 1964 bröts äntligen förbannelsen. GIF Sundsvall kunde i sitt fjärde kvalförsök i en avgörande match på Råsunda slå Östers IF med 2-0.

Varför tog det så lång tid? Lars-Erik Öberg menar att

det nog mest handlade om att härdas i hård konkurrens. De övriga division 2-serierna innehöll helt enkelt mer traditionsrika lag och höll en jämnare kvalitet.

-Det avgörande för Norrlandslagen var att nå fram till kvalet, att få härdas i riktigt hård konkurrens. Förre eller senare skulle man lyckas ta upp ett lag, menar han. Det är nog inte heller någon slump att det blev laget med mesta kvalrutinen som till slut tog steget.

För en del kändes nog ändå väntan väl lång. Harry Fredriksson var ordförande i Norrbottens Fotbollförbund och en av dem som längst och hårdast slagits för att öppna "Norrlandsfönstret". Så intensivt kämpade han för sin sak att han gick under smeknamnet "Snyft-Fredriksson". Riktigt vilka händelser namnet syftar är svårt att avgöra, men mycket tyder på att det i dag snarare skulle beskrivas som envetet lobbyarbete.

Lars-Erik Öberg tycker sig känna igen mönstret från sin egen kamp när Allsvenskan utökades från 14 till 16 lag 2008. Det krävdes mycket tjt och bearbetning under flera år för att få resten av Fotbollssverige med på den resan. Först när argument som "fler matcher, fler talanger får chansen" fångades upp av tongivande representanter på andra håll blev det ett genombrott.

Harry Fredriksson vann sin match och i mitten av 50-talet valdes han in i Fotbollförbundets styrelse. Han verkade där i tio år och avgick 1965, alltså samma år som GIF Sundsvall slog upp "Norrlandsfönstret". En slump eller kanske en medveten tanke. Uppdraget var utfört.

Noteras kan också att begreppet "Norrlandsfönstret" först dök upp när det föreföll som det aldrig skulle öppnas.

-Det var nog Stockholmstidningarna och framförallt R:et Eklöw som myntade begreppet i början av 1960-talet, säger Claes-Göran Bengtsson.

Riksbekant blev det när teves Putte Kock inför Giffarnas premiärspel i Allsvenskan reste till Sundsvall och fick Gif-spelarna att lätt ansträngt klättra ut genom fönsterramen och bildligt visa att fönstret var öppet. En klassiker i Sportspegelsammanhang.

Senare har det öppnats några gånger till. Övriga Norrlandslag som spelat i Allsvenskan är IFK Sundsvall (5 säsonger) samt IFK Luleå, IFK Holmsund och Umeå FC (en säsong vardera).

Vidöppet var det åren 2000 till 2005 då GIF Sundsvall gjorde sex allsvenska säsonger på raken.

Som mest välputsat var det – om man får tro Lars-Erik Öberg – 1988 när Giffarna blev femma med snudd på medaljer.

2015 står det öppet igen när Giffarna gör sin femtonde allsvenska säsong.

Kjell Carnbro

Fotnot: Begreppet "Norrlandsfönstret" är mest förknippat med fotbollen men det gällde även ett par övriga lagsporter. Hockeyn bröt mönstret när Skellefteå AIK tog sig upp i högsta serien 1955/56 och bandyn fick vänta ytterligare några år.

Föreningsarkivet Västernorrland

Det är viktigt att arkivhandlingar från idrottsföreningarna lämnas in till Föreningsarkivet! Gör det snarast!

Telefon: 060-19 14 77, 010-476 8075
E-post: foreningsarkivet@sundsvall.se

Styrelsen

Bertil Astby, Härnösand, ordförande

bertil@astby.se - 0611-262 17 073-422 79 05

Leif Thunman, Härnösand, vice ordf., kassör

lthunman@hotmail.com - 0611-100 82, 070-348 02 25

Ola Olsson, Sollefteå, sekreterare

ola_olsson43@hotmail.com - 0620-143 00, 070-578 10 21

Kjell Carnbro, Sundsvall

kjell.carnbro@gmail.com - 060-12 05 20, 070-665 69 49

Ulrika Hådén, Njurunda

ulrika.haden@sundsvall.se - 070-569 47 90

Anders Nordin, Bjästa

651nordin@telia.com - 0660-22 11 29, 073-066 02 02

Kjell Åke Tjernström, Bergforsen

kjell-ake.tjernstrom@telia.com - 060-804 30, 076-801 27 08

Organisationsnummer

802456-0336

Bank- och plusgiro

Bankgiro 750-5266

Plusgiro : 59 77 71-5

Medlemsavgifter

Privatpersoner	150 kr
Föreningar	150 kr
Förbund, organisationer	250 kr

Hemsida

www.vihs-y.se